

vényesítve a zene örökmozgó jellegét, a hangszerelés számos – néha a szó szoros értelmében – csattanós ötletét, a jazzes hatásokat befogadó komponálásmód sok harsányságát, a Stravinsky-inspirációra utaló részletek vásári karakterét. A két mozgalmas szélső tétel között pedig a lassú középtételben a kísérő együttes megteremtette a zongora bensőséges mozarti monológjának bársonyosan képlékeny hangzású hátterét. A második részben azután Muszorgszkij *Egy kiállítás képei* című ciklusában azt tanulhattuk meg Rysanovtól, milyen az, amikor egy karmester úgy fedezi fel egy briliánsan hangszerelt partitúra különlegesebbnél különlegesebb színeit, hogy keze alatt a tónusok és árnyalatok mind-mind karakterekké változnak.

Ránki Dezső zongorázása a versenyműben egyszerre volt elegáns és dinamikus, feszes és karaktergazdag, rugalmas és hangsúlyokban bővelkedő. A saroktételekben pergő ritmussal, kristályos billentéssel, sok ütőhangszeres effektussal játszott, úgy érvé-

nyesítve a zene sodró dinamizmusát, hogy közben érzékeltetni tudta azt a pezsgő tárgyilagosságot is, amelyet ez a két gyors tétel a játékostól megkövetel. A költői lassú tétel, mint minden értő és ihletett előadásban, az ő tolmácsolásában is a magányos kontempláció szigeteként hatott, evidenciaként érvényesítve a zene klaszszikus jellegzetességeit. Akik sokszor hallották Ránkit koncerten, tudják, hogy fegyelmezetten fogadja az ünneplést, ritkán játszik ráadást. Ez alkalommal mégis adakozó kedvében volt, és a Ravel-versenymű után még egyszer a hangszerhez ült. Nem Ravel-művet választott, hanem Lisztet: a *Sancta Dorotheát*, amely faktúrájának kifinomultságával és azzal az áttetsző hangzással, amellyel a zongoraművész megszólaltatta, a raveli zongoramuzsika szerves előzményeként hatott.

A MÁV Szimfonikus Zenekar hangversenye Maurice Ravel születésének 150. évfordulóján. Vezényelt **Maxim Rysanov**, zongorán közreműködött **Ránki Dezső**.

116

Stuber Andrea

A fiúság vására

Florian Zeller – aki csak névrokona Zeller Juli mindenescselédnek Molnár Ferenc *Liliomából* – megbecsült kortárs francia író, forgatókönyvíró és már filmrendező is. Magyarul először 2007-ben találkozhattunk művével, amikor kiadták a *Letehetetlen szeretőik* című regényét. Zeller színpadi debütálása nálunk a MÜSZI – Művelő-

dési Szint csoporthoz köthető, amely 2014-ben Szemetes Botond rendezésében mutatta be *A másik* című darabot. Szélesebb nézői körben az ismerkedés Gáspár Ildikó révén zajlott, aki 2015-ben a Belvárosi Színházban vitte színre *Az apát*. Ez az a színdarab, amelyből a szerző maga rendezett több Oscar-díjjal jutalmazott filmet,

az Alzheimer-kóros címszereplőt játszó Anthony Hopkinsszal és a lányát alakító Olivia Colmannel. A 2020-as év e nagy filmsikere kelthette fel az érdeklődést az alapmű iránt, amelyet azóta műsorra tűztek a Pesti Színházban, Veszprémben, Kaposváron és Csíkszeredában.

Logikus (teremtési) sorrendben követte *Az apát* ebben az évadban *Az anya* magyarországi bemutatója, amelyet az üzbég származású Talgat Batalov rendezett a Karinthy Színház és a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata koprodukciójaként. Ezután következett az Oláh Krisztina fordította *A fiú* premierje a dunaújvárosi Bartók Kamaraszínházban. Erről vagyok beszámoló most, miután egy esős márciusi vasárnap délután megtekintettem harmadháznyi néző társaságában.

A fiút a 2018-as, Molière-díjra érdemesített párizsi ősbemutatója óta számos országban adták elő. Az író ebből az anyagból is készített filmet, a darabot angolra fordító Christopher Hampton közreműködésével erősítve és amerikaivá téve a forgatókönyvet. Ez a 2022-es mozi díjakhoz nem jutott, csak jelölésekhez, az apát játszó Hugh Jackman révén. Florian Zeller mindenestre olyan alkotó, aki afféle hídember a film és a színház között. Tetszőlegesen váltja egyik műfajt a másikra, oda vagy vissza forgatva tárgyát. Színpadi műveit szívesen látja el az alkotói szándékát kifejező, biztatónak ható műfaji megjelölésekkel – mint például: „keserves bohózat” vagy „fekete komédia” –, de érdekes módon ezeket az eddigi magyar bemutatók vajmi kevéssé tükrözték. (Lehet, hogy talán azok az előadások igen, amiket nem láttam.) A Karinthy Színházban játszott *Az anya* épp

úgy – vagy ha nem is épp úgy, hanem kicsit misztikusabbnak vagy rejtélyesebbnek hatva – melodramának mutatkozik, mint a dunaújvárosi *A fiú*.

Florian Zeller írói világában alighanem az a vonzó a színházak és a közönség számára, hogy darabjai családi gondokkal foglalkoznak. Ezek hatása alól a nézők nehezen tudják kivonni magukat, mert a szívük összeszorulása pontosan jelzi, hogy bármelyiküknek támadhatnak a szereplőkéhez hasonló nehézségei. Idős, beteg szülő. A gyerekek kirepülése után az örökké dolgozó férj mellett magára maradt feleség, anya. A súlyosan problémás kamaszfiú. A magyarul megismert Zeller-művek között üdítő kivételnek mondható a *Házassági leckék kezdőknek és haladóknak*, amelyet nem véletlenül a szórakoztató profilú Centrál Színház játszik nagy sikerrel sok éve.

A dunaújvárosi *A fiút* jegyző Dicső Dániel eddigi rendezői munkái túlnyomórészt a Rózsavölgyi Szalonban születtek. Társalgásinak mondható, kamara jellegű, kortársi szalonvígjátékot, kis személyzetű romkomot, szerény igényű, szolid bulvárdarabokat rendezett a belvárosi játszóhelyen. Ez irányú működéséből arra következtethetünk, hogy a színészvezetésben minden bizonytal tapasztalt. Florian Zeller darabjánál azonban ennél többre lenne szükség, mivel a mű hagy maga után kívánnivalót. Filmfeldolgozás esetében persze jelentős segítség lehet a kamera, a tágabb képi perspektíva vagy ellenkezőleg: a premier plán nyújtotta érzékletesség. Hogy egyebet ne mondjak, például a szóba kerülő emlékek megjelenítésének lehetősége. A színpadon azonban nincs más, mint a szöveg, a jelenetek ereje, a figurák motivációjának, jelle-

mének, érzéseinek komplexitása. Röviden: a megírtságuk foka. Márpedig a Bartók Színház előadásában a dráma hősei egydimenziósak. Dialógusaikban általában közhelyek hangoznak el. (Mi lesz így belőled? Ha nem mondasz semmit, nem tudok segíteni – így az apa. Úgy érzem, agyonnyom az élet – így a gyerek.) Természetesen tekinthetjük a szerző társadalomkritikus mondandójának, hogy az emberi kapcsolatok kiürültek, és már csak közhelyek révén vagyunk képesek kommunikálni egymással. De közhelyesen kifejezni az általános közhelyességet színházban eléggé kontraproduktív eljárás.

Áll a színpadon két modern, kerekded vonalakkal felrajzolt, gyengéden pasztellszínű lakásbelső (látványtervező: Rákay Tamás). A bal oldali inkább kékes, a jobb oldali inkább sárgás. Az egyik Pierre (Marton Róbert) otthona, ahol második feleségével, Sofiával (Holecskó Orsolya) és néhány hónapos csecsemőjükkel él. A másikban lakik az elhagyott asszony (Györgyi Anna) és a válási árva, a 17 éves Nicolas (Csiby Gergely). A két terület között akad átjárás. Időben is, térben is elmosódnak a (telek)határok. Előfordul, hogy miután a fiúgyermek indulatosan szétdúlja mindkét helyszínt, a zenés jelenetváltásban a két asszony együtt tesz rendet.

A történet avval kezdődik, hogy a kétségbeesett anya becsönget volt férjéhez, mert kiderült, hogy a gyermek hónapok óta kerüli az iskolát. Ő már egyszerűen nem tud mit kezdeni vele. (Györgyi Annának körülbelül annyi vonás jut, hogy sírékony. Majd minden jelenetben elsírja magát. És amikor azt meséli, hogy a fia szinte gyűlölettel néz rá, akkor a gyűlölet

szót olyan hangsúlyos gyűlölettel mondja ki, hogy azt a gyűlöletet igazán gyűlöletnek kell értenünk.) Az elfoglalt jogász férj pedig – más választása nem lévén – magához veszi a fiút, részint természetes apai kötelességből, részint jogos lelkiismeretfurdalásból, büntudatból kifolyólag. (Itt jegyzem meg, hogy Florian Zeller a maga Apa-Anya-Fiú trilógiáját haladéktalanul kiegészíthetné A második feleség drámájával. Esetünkben ugyanis Sofiával foglalkozik a legkevésbé, jóllehet alighanem az ő helyzete a legnehezebb: folyton távol lévő férjjel, alvásproblémás kisbabával és a pluszban kapott, nehezen kezelhető tinédzserrel.)

Sajnos az apai erőfeszítés, a mostohaanyai igyekezet, a környezet- és családváltás nem hozza meg a kívánt eredményt. Nicolas itt sem találja a helyét – ezt konkrétan is ábrázolják: Csiby Gergely a lakásbelső mögött felépített, természetesnek látszani nem kívánó kertben szó szerint keresi a helyét forgolódva. Az esemény-sorozat szülői-nevelői-gondviselői kudarcba és tragédiába torkollik. (Amit Florian Zeller írói trükkel megbolondít kicsit a végén.) A cselekményről ugyan nem árulkodik előre a szerző, az előadás azonban végig sugallja a címszereplő baljós végzetét. Nincsenek fordulatok, nincsenek titkok, minden kiszámíthatóan és kikerülhetetlenül zajlik. Nem mintha fátumnak hatna, amit látunk, inkább csak így alakul, hogy meglepetés nem ér bennünket. Részint azért, mert Csiby Gergely Nicolas-alakításában a leghangsúlyosabbnak a figura elszánt reménytelensége tűnik. Kapucnis pulcsija kenguruzsebébe szorítja ökleit, s az egész viselkedése valami csöndes alamusziséget sejtet. Egy pillanattal

sem látszik elbizonytalanodni abban, hogy nincs kiút számára. Az édesanyja, Györgyi Anna sírásaiban az aggodalom mellett a megkönnyebbülés könnyei is hullanak olykor. Holecskó Orsolya Sofiája legtöbbször jelentősegteljesen és óvatosan hallgat. Ha kimondja, hogy a fiúval valami nem stimmel – abban a jelenetben, amikor elhárítja, hogy a bébiszitternek ajánlkozó Nicolas vigyázzon a kis féltestvérére –, akkor azt sem a gyermek, sem az apja nem fogja megbocsátani neki soha.

A legsúlyosabb teher az apát játszó Marton Róbertre hárul. Ő van a legtöbbet színen, anélkül, hogy a bonyolultabb, mélyebb színészi munkához az írótól és a rendezőtől érdemi támaszt kapott volna. Negyvenhét éves, igazi férfiszínész alkatú színész. Amióta Vidnyánszky Attila érkezésekor távozott a Nemzeti Színházból, azóta társulathoz nem tartozik, ritkán látni színpadon. Lehet, hogy folyamatosabban kondicio-

nált színész többre juthatna evvel a hézagos, vázlatos szereppel. Ott van azért Marton Róbert, odateszi magát, helyenként markánsnak is mutatkozik. A darab vége felé nagyon szépen tud nézni a fiára, amikor képzeletben büszke rá. Ez a pillanat, ez a rafináltnak és költőinek szánt, becsapós álmegoldás mindenestre hat a közönségre, erősíti az empátiát. Az előadás végi csendet a nézőtéren némi szipogás és orrfúvás kíséri. Felhangzik a harmadház hosszú, lelkes tapsa. Szereti a közönség, ha érzelmeket árulnak neki a színpadról. Akár olcsón adják, akár drágán – szívesen veszi.

A fiú. A dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház előadása. Író: **Florian Zeller**. Fordító: **Oláh Krisztina**. Dramaturg: **Hárs Anna**. Szereplők: **Marton Róbert, Györgyi Anna, Holecskó Orsolya, Csiby Gergely, Kiss Attila, Bágyi Márton**. Látványtervező: **Rákay Tamás**. Zene: **Bánki Mihály**. Rendező: **Dicső Dániel**.

119

Vadas József

Nyugat a Nyugatiban

Jó fél évig tartó felújítását követően újra megnyílt ősszel a Nyugati pályaudvar jobb (egykori indulási) oldalán, a csarnok melletti önálló éttermi pavilonban a McDonald's. Önmagában az esemény nem érdemelne különösebb figyelmet, noha nem egyszerű tatarozás történt, hanem alapos átfazonírozás. Korszerűsítették a megjelenését, némiképp még – üzleti nyelven szólva – a profilján is módosítottak azzal, hogy minden

péntek és szombat éjjel fényfestéssel és DJ-s közreműködéssel kísért éjszakai zenés szórakozóhely lett belőle a hangzatos Nyugati Lounge néven. Ez sem falrengető változás, persze, hiszen alig van olyan ország Európában, ahol a cégnek ne volna képvisellete. Folyamatos terjeszkedése nyomán száztizennyolc országban rendelkezik Magyarországon, a nagyvárosok mellett immár a szegényebb vidékekre is kiterjeszkedve.